

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТА КОНФЛІКТ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ

Матющенко Олена, н.к.- Кучерявенко М.Ю.

Індустріальний технікум
Криворізького технічного університету

Екологічні та економічні інтереси завжди конфліктували. Ми настільки до цього звикли, що навіть не замислюємося: а чи неминуче таке протистояння? А дійсно: чому здорове довкілля та матеріальний добробут – дві безсумнівно гарні речі – мають обов'язково виключати один одного? Чи не пояснюються невдалі спроби їх поєднати не принциповою несумісністю цих аспектів, а просто елементарною невмілістю?

Необхідність написання такої роботи була зумовлена певною невизначеністю щодо проблеми взаємоузгодження таких дисциплін, як екологія, економіка і промислова технологія. Кінець другого тисячоліття знаменується завершенням формування світової ринкової економіки і, водночас, глобальним загостренням технолого-економічних і, як наслідок, екологічних проблем економічної діяльності суспільства.

Тому ми вирішили обрати цю тему, так як від цього залежатиме дедалі успішніше розв'язування споконвічних протиріч та висвітлити саме те, що є хибним у панівній філософії господарювання і як реально можна досягти гармонії між економічним, екологічним і соціальним секторами.

Розглянемо декілька фактів і явищ, які дуже тісно взаємопов'язують між собою «Економіку та екологію». Так як екологічні проблеми – це наслідок економічної діяльності.

Зникнення лісів наносить світовій економіці більше збитку, ніж поточна фінансова криза, про це говорять результати досліджень, проведених при підтримці ЄС. За підрахунками дослідників, знищення лісів щорічно обходиться в суму 2-5 трл. доларів. Ці цифри були розраховані шляхом оцінки вартості «товарів і послуг» - таких як питна вода або переробка вуглекислого газу, які – надає природа.

Масштабний видобуток залізної руди та неконтрольоване розміщення шлакозбережень в районі Кривого Рогу можуть привести до значних техногенних катастроф, до землетрусів та селевих потоків. Про це попереджають спеціалісти геології у Кривому Розі. Нерівномірна кристалічна структура порід під Кривим Рогом стає ще більше ненадійною із-за багато численних пустот на місці відпрацьованих шахт і рудників.

Масштабні повені у західних областях України є наслідком вирубки лісів у Карпатах. Втративши за останні 40 років значну частину лісового покриву, українські Карпати нездатні утримувати вологу. Вода швидко стікає на долини, створюючи масштабні економічні лиха. Сусідні з Україною Польща, Словаччина та Румунія вже усвідомили цю небезпеку й припинили

промислове вирубання лісу в Татрах і Карпатах. Натомість в Україні ліс вирубується від початку 60 – х років минулого століття.

За результатами проведеними Всесвітнім фондом природи спільно з Дунайським біосферним заповідником екологічних досліджень, Україна визнана найбільшим забрудни ком Дунаю. Всесвітній фонд природи проінформував, що частка України у забрудненні Дунаю побутовими відходами складає 23,5 %, що перевищує рівень забруднення іншими країнами. На другому місці після України Румунія – 23 %. Забруднення з боку Болгарії складає 4 %.

Охорона навколишнього природного середовища є фінансовою діяльністю, що потребує значних фінансових затрат. Наша держава не виділяє належних коштів для цього. Щорічне фінансування екологічних заходів з державного бюджету коливається в межах 1 % від ВВП. У розвинутих зарубіжних країнах цей показник становить 3-5 %.

Закон "Про охорону навколишнього природного середовища" (ст. 42) визначає, що в Україні фінансування екологічних заходів здійснюється за рахунок: Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів; коштів підприємств, установ та організацій; фондів охорони навколишнього природного середовища; добровільних внесків та інших коштів.

Основними заходами, що мають фінансуватися за рахунок Державного бюджету є: охорона і раціональне використання водних ресурсів (заходи боротьби із шкідливою дією води, розчищення річок, берегоукріплення); охорона і раціональне використання земель; створення захисних лісонасаджень та полезахисних і лісових смуг; охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів; утримання місцевих природоохоронних органів; збереження природного заповідного фонду та інші природоохоронні заходи, розробка екологічних програм, підтримання моніторингу тощо.

Основним джерелом фінансування в екологічній сфері залишаються кошти підприємств, установ та організацій. Обов'язкових нормативів для відрахування на зазначені потреби законодавство не встановлює. Питанню залучення коштів підприємств, установ та організацій відповідає принцип "*забруднювач платить*". Відповідно до цього принципу будь-який суб'єкт господарювання має платити за негативний вплив своєї діяльності на навколишнє середовище. Принцип ґрунтується на ідеї створення умов економічної заінтересованості забруднювачів здійснювати екологічні заходи. Запровадження цього принципу є однією з умов входження нашої країни до Європейського Союзу.

В період переходу до ринкових відносин формування стабільних джерел фінансування екологічних заходів, створення відповідних фінансово-економічних важелів (інвестиційних, податкових, кредитних тощо) має стати органічною складовою системи управління і регулювання економіки, стимулювання охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу країни. І це при тому, що в найближчій перспективі країна буде обмежена у коштах, необхідних для поліпшення

стану навколишнього природного середовища та забезпечення раціонального використання природних ресурсів.

Для досягнення сталого розвитку слід впроваджувати інновації, які відрізняються щонайменше вдвічі більшою продуктивністю ресурсів і вдвічі меншою ресурсовитратністю, що в свою чергу забезпечує їх економічну ефективність і екологічну безпеку. Перехід вітчизняних підприємств до економічно ефективного і екологічно безпечного інноваційного розвитку сприятиме покращенню показників діяльності підприємств і економіки України в цілому, поліпшенню екологічної ситуації, а також підвищенню іміджу України на міжнародному ринку.

В умовах товарно-грошових відносин економічна оцінка природних ресурсів (ЕОПР) набуває вартісної форми. Правильно виконана ЕОПР забезпечує:

1) однакові економічні (госпрозрахункові) можливості для суб'єктів господарювання, які функціонують в різних умовах;

2) створення ефективного матеріального стимулу до раціонального природокористування.

Незважаючи на досконалість інженерних методів охорони природи та природоохоронного законодавства, підприємства не будуть їх використовувати, якщо це буде їм невигідним. Слід зауважити, що власне природоохоронна діяльність не дає прибутку підприємствам, за винятком утилізації відходів, отриманих внаслідок процесу очищення стічних вод та газів, що викидаються в атмосферу.

В зв'язку з цим важливим завданням держави є створення таких умов діяльності підприємств, щоб вони були змушені займатися природоохоронною діяльністю або були матеріально зацікавленими у реалізації заходів у цій галузі.

Перший шлях стосується адміністративного механізму управління, котрий базується на встановленні норм, стандартів, правил природокористування та відповідних планових показників підприємствам з охорони навколишнього природного середовища та покарань від догани до зняття з роботи та виплати штрафів підприємством та його керівниками. Однак цей шлях дорогий та малоефективний, оскільки вимагає постійного контролю та значного числа контролерів.

Отже, адміністрування, не пов'язане з матеріальною зацікавленістю, не може змусити підприємство постійно, ефективно і дбайливо ставитись до довкілля. З другого боку, економічні методи, не підсилені безпосереднім примусом у найбільш важливих екологічних проблемах, теж не завжди забезпечують необхідний якісний рівень та терміни здійснення природоохоронної діяльності. При цьому слід врахувати, що деякі адміністративні та економічні методи переплітаються. Наприклад, штраф — це і адміністративний, і економічний захід, а встановлення лімітів користування та забруднення природних ресурсів спирається на такий адміністративний захід, як нормування.

Тому найкращих результатів досягають при розумному поєднанні економічної зацікавленості з достатньо жорстким контролем та позаекономічним примусом. (рис.1).

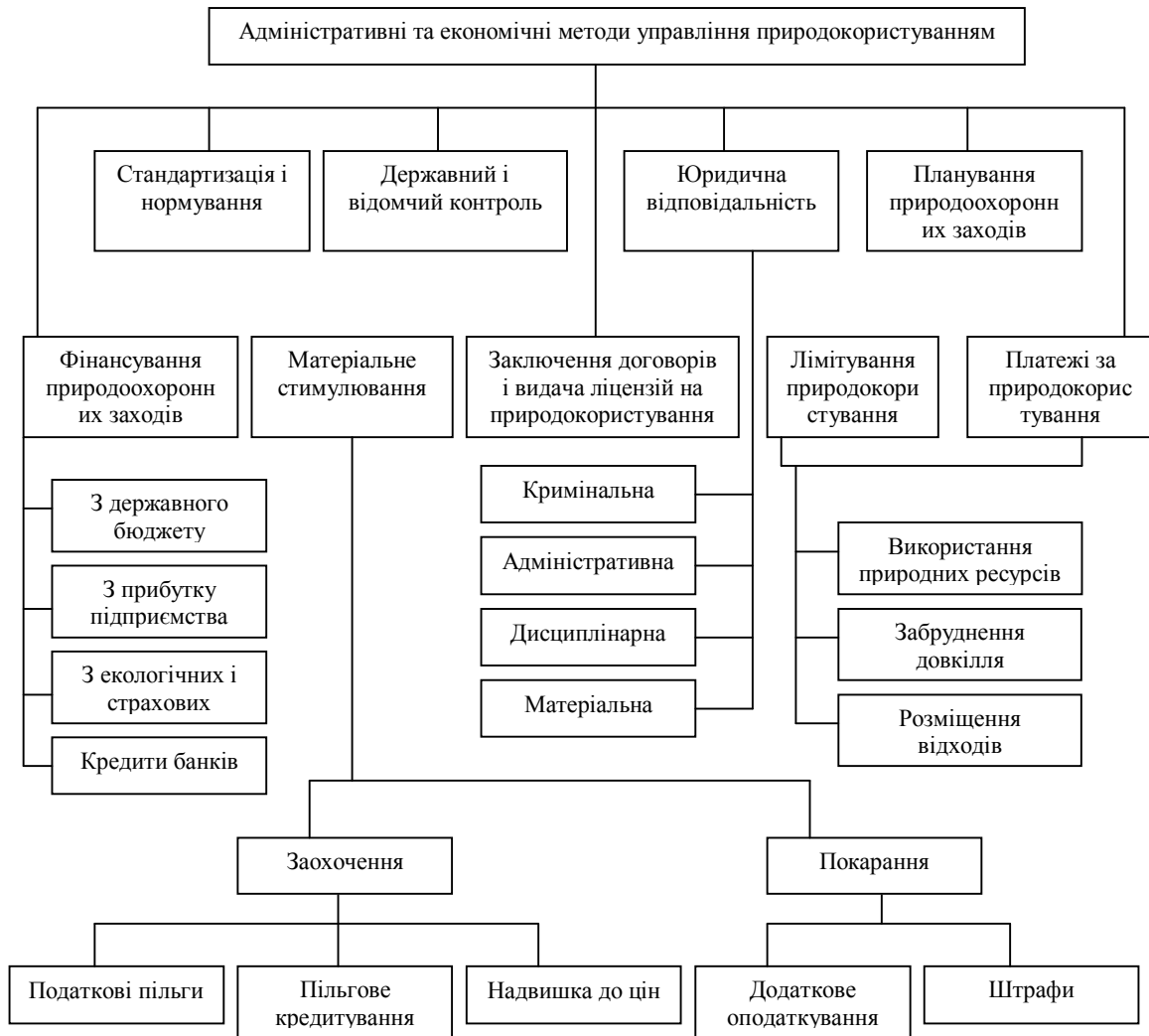

Рис.1. Поєднання адміністративних та економічних методів управління природокористуванням

Отже, одним з найважливіших джерел фінансування природоохоронної діяльності тепер справедливо вважаються бюджетні та позабюджетні екологічні фонди, які виникли в країнах з перехідною економікою. Формування цих фондів відбувається переважно за рахунок платежів за забруднення навколишнього природного середовища суб'єктами господарської діяльності

Тому проблема зміцнення екологічних фондів в Україні, ефективного контролю за надходженнями і видатками коштів, цільовим та високоефективним їх використанням, безперечно, і в науковому, і в практичному плані є для України та кожного підприємства чи людини досить важливою та актуальною.